

D • N

9/1 1952

Ledare mot sin vilja — USA

USA:s avgörande insats i första världskriget framstod några år senare som en tillfällig episod, en kort och till intet förbindande intervention i Europas affärer. Den makt som redan då var världens starkaste vägrade att inträda i Nationernas förbund, en utbredd opinion såg aktionen under kriget som ett misstag, och en överväldigande opinion ansåg George Washingtons varning mot inblandning i den europeiska oredan vara höjden av visdom. Den uppfattningen förblev resonansbotten i amerikansk debatt även efter det andra världskrigets utbrott. Men sedan väl USA genom Pearl Harbor tvingats in i detta krig blev utvecklingen den rakt motsatta mot tjugofem år tidigare. På Stalins fråga i Jalta (februari 1945) förklarade visserligen Franklin Roosevelt att amerikanska trupper skulle stanna i Europa högst två år efter krigets slut, men denna begränsning verkar nu fantastisk. Det mest väsentliga var knappast anslutningen till den nya fredsorganisationen; det definitiva beviset på omsvängningen kom 1947, då USA övertog Englands ansvar för värdandet av Grekland och Turkiet mot rysk aggression.

Det var ingen tillfällighet att den nya politiken, det klara avståndstagandet från isolationismen, markerades på detta sätt. Den kollektiva säkerhet i form av enighet mellan stormakterna som man drömde om vid krigets slut visade sig snart bygga på illusioner om rysk samförståndsvilja. England, den stat som upprätthållit maktbalansen i Europa under skiftande konstellationer, hade inte längre kraft att fylla sin uppgift. USA, som så länge stått i reserv, trädde in i Englands ställe. Och efter några år blev Amerika, halvt omedvetet och halvt ovilligt, genom en serie överenskommelser och beslut centrum för ett slags ledare av de fria staternas försök att bilda en front stark nog att möta och därmed att avskräcka från angrepp.

I Europa tror man ofta, och det är väl förstället, att USA energiskt och girigt gripit efter denna maktställning. För det stora flertalet amerikaner ter sig saken på ett helt annat sätt, det framgår med all tydlighet av offentlig och privat diskussion. Vi har tvungits in i denna position, säger man. Vi har inte den erfarenhet, inte den bas av traditioner och idéer som gör det naturligt att vara ledare, hjälpare, samordnare. Vi som så länge sett oceanerna som vallgravar mot konflikterna och kriget är inte andligen rustade för den nya uppgiften, och vi är rädda för att den skall förstöra vår moral och vår livsstil. I oron över denna påtvingna och främmande roll blandas föreställningar som sedan bortåt två hundra år implantats i varje generation av amerikana-

ner med den för många folk självfallna, något naiva och självömkande irritationen över att inte få vara i fred, att inte leva i ensamhet på månen.

Det behöver inte utförligt klarläggas hur starka rötter denna inställning har i amerikansk ideologi och historia. En demokrati kan och skall leva i fred, och framgången skall vinnas genom inre utveckling; aktiv diplomati med allianser och krigshot är en blandning av intriger och brutal maktpolitik. Denna tro har nästan blivit ett karaktärsdrag. Den amerikanska kontinenten var praktiskt taget obebodd och kunde erövrans nära nog utan svärdsdrag, och de få yttre krigen före 1917 var obetydliga och gällde i regel motståndare som med viss rätt kunde anses vara på en gång primitiva och reaktionära.

Aktionerna under de båda världskrigen var man i otalig optimism benägen att se som avslutande, för all framtid avgörande ingrepp; i båda fallen gällde det, enligt Wilsons formel, "ett krig för att göra slut på alla krig". Att konflikterna fortsätter, att demokratin och freden inte blev definitiva och av ingen hotade segrare förnims, på ett helt annat sätt än i Europa, som en utmaning mot förnuft och moral. Ur allt detta föds en känsla av tveksamhet och tvivel, av oskuld i förhållande till yttervärlden, av iver att få slut på utrikespolitiken för att få återgå till det normala, som ger en speciell ton åt resonemangen. För svenskar bör detta vara lätt att förstå; i viktiga punkter är en liknande hållning traditionell hos oss.

Ofta jämförs USA och England från denna synpunkt: England ses som den förutvarande ledaren, med mera erfarenhet, skicklighet och list än USA. Något ligger naturligtvis i denna jämförelse. Men man förbiser gärna att läget efter det andra världskriget inte bara är nytt i den meningen att USA på visst sätt trätt i Englands ställe, utan framför allt i en mera generell och väsentlig mening: dels genom att så gott som hela världen uppdelats i två block, dels genom att dessa block i stort sett kännetecknas av skilda styrelseformer och åskådningar, dels genom att en stat inom varje block är ofantligt mycket starkare än de andra. Vad man kallar Englands ledande ställning under 1700- och 1800-talen var av helt annan art än det nu gäller; England med sina dominions och kolonier kunde i avgörande ögonblick ingripa för att återställa maktbalansen i Europa, medan USA:s ledarskap måste bestå i ett permanent sammanhållande av demokratierna och deras skyddande på lång sikt mot angrepp. Då USA:s politiker och allmänna opinion känner oro inför den arbetsuppgiften är det väl förstället; det är en ny "mission" i världshistorien.

*

Emellertid: isolationismen i gammal mening — som ett negerande av utrikespolitik, som vilja att begränsa alla förpliktelser till den amerikanska kontinenten — är sju år efter det andra världskrigets slut praktiskt taget utan betydelse som politisk riktning; den består knappast mer än i en tendens att tänka och känna som stundom influerar på inställningen till konkreta problem. Därmed har också USA mottagit den ledarställning som uppstått ur de andra demokratiernas svaghet. De allmänna motiven härför i offentliga deklarationer,

tal och samtal är två: en fortsatt rysk aggression i Europa och Asien blir ett hot mot själva Amerika, och det är bättre att hejda denna aggression i god tid; det är det demokratiska Amerikas skyldighet att stödja demokratin ute i världen.

Både kring dessa motiv och kring politikens riktlinjer är emellertid debatten livlig. Aldrig torde i så stor utsträckning vetenskapen ha engagerats i en dylik debatt: från universitet och forskningsinstitut strömmar analyser av USA:s läge och teorier om "den riktiga politiken" likaväl som undersökningar över europeiska och asiatiska förhållanden och de skilda folkens beteendemönster eller "nationalkaraktärer". Inför denna diskussion på ett högt plan, som möjliggörs genom de oerhörda anslagen från offentligt och enskilt håll, ter sig motsvarande debatt i Europa kvantitativt och kvalitativt obetydlig. Och samma fråga upptas dag efter dag i kongressen och dess utskott, i tidningarna, i de otaliga föreningarna, i de enskilda samtalen. Om USA inte väljer "rätt", så beror det sannerligen inte på att det brister i fritt, öppet och ingående meningsskifte.

Hom

HSA